

УДК 347. (77+78)

DOI <https://doi.org/10.32837/chc.v0i36.200>

Коротун Олена Миколаївна,

кандидат юридичних наук, доцент,
докторант

Науково-дослідного інституту публічного права

ORCID <https://orcid.org/0000-0003-2328-6913>

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОЛА СУБ'ЄКТІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

Постановка проблеми. Глобальний розвиток всесвітньої мережі Інтернет дозволяє швидко знаходити, отримувати та обмінюватися необхідною інформацією. Однак поряд із позитивним умовами, які створює мережа Інтернет для людства, варто звернути увагу і на проблеми, зокрема, порушення інтелектуальної власності. Серед значної кількості об'єктів права інтелектуальної власності найбільша кількість порушень у мережі Інтернет здійснюється щодо об'єктів авторського права та суміжних прав. Одним із основних феноменів цих відносин є різноманітність існуючих суб'єктів надання інформації в мережі Інтернет, які виконують посередницькі функції між суб'єктом контенту і тим користувачем такого контенту.

Стан дослідження теми. Дослідженню правовідносин у мережі Інтернет присвячено певну низку наукових робіт. Серед науковців, які досліджували цю проблематику, варто відзначити Л. Біловус, О. Битяка, В. Гулкевича, О. Лиска, О. Міцкевич, О. Світличного, О. Харитонову, А. Штефан та інших. Проте і сьогодні ця проблематика залишається недостатньо розробленою для вітчизняної правової доктрини.

Метою статті є спроба з'ясувати види правопорушень, відповідальність Інтернет-провайдерів та інших суб'єктів, що здійснюють свою діяльність у мережі Інтернет. Значна кількість порушень щодо об'єктів авторського права, неоднозначні підходи до визначення кола суб'єктів надання інформації в мережі Інтернет зумовлює актуальність цієї статті.

Виклад основного матеріалу дослідження з повним обґрунтуванням отриманих наукових результатів. Забезпечення охорони авторського права в мережі Інтернет передбачено низкою міжнародних актів, учасниками яких є Україна, та спеціальним Законом України «Про авторське право і суміжне право» від 23.12.1993 р. № 3792-XII, відповідно до пункту «б» ч. 1 ст. 50 якого опублікування, відтворення, ввезення на митну територію України, вивезення з митної території України і розповсюдження контрафактних примірників творів (у тому числі комп'ютерних програм і баз даних), фонограм, відеограм, незаконне оприлюднення програм організацій мовлення, камкординг та кардшейрінг може здійснюватися у формі піратства, а також Інтернет-піратства, тобто вчинення будь-яких дій, які відповідно до цієї статті визнаються порушенням авторського права і (або) суміжних прав з використанням мережі Інтернет [1].

Недоліком вказаного підходу є те, що надане в пункті «б» частини першої ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжне право» визначення не повною мірою розкриває такий вид правопорушення, як Інтернет-піратство, що має вагомий вплив на кваліфікацію вказаного виду правопорушень.

На думку А. Штефан, законодавча дефініція Інтернет-піратства також викликає зауваження. Якщо вважати Інтернет-піратством кожне і будь-яке порушення, передбачене у ст. 50 Закону, вчинюване із використанням мережі Інтернет, це

призводить до змішування різних понять, об'єднання їх в одну категорію та утворення колізій: оприлюднення чужого твору під іменем іншої особи у друкованому виданні визнаватиметься плагіатом, ці ж дії в мережі Інтернет – піратством; внесення змін до твору всупереч волі автора у реальному світі кваліфікуватиметься як порушення особистих немайнових авторських прав на недоторканність твору, ці ж дії в мережі Інтернет – як піратство [2, с. 16].

Погоджуючись з наведеною думкою, слід зазначити, що основним безпосереднім об'єктом порушення Інтернет-піратства є авторське право, предметом порушення є відповідні об'єкти авторського права, переховані в пункті «б» ст. 50 Закону України «Про авторське право і суміжні права».

Враховуючи існуючі реалії отримання інформації, яка розміщується в Інтернет джерелах, О. Міцкевич звертає увагу, що одним із учасників обміну інформацією в мережі Інтернет є провайдер. Фактично, він виконує функцію посередника між тим, хто «викладає контент», і тим, хто ним користується. Як будь-який посередник, він може знати про те, що він передає, таким чином вчиняти або не вчиняти порушення. Проте, на думку правоволодільців, будь-який контент, який викладений в Інтернеті з порушення авторських і суміжних прав, розміщується на сервері провайдера, а отже, саме провайдер чинить порушення. Це питання й досі є дискусійним [3, с. 54].

Попри відсутність у Законі України «Про авторське право і суміжне право» визначення поняття провайдер, в ньому згадується, що «прийом і одночасна передача кабельної ретрансляції також може здійснюватися провайдерами програмної послуги». До цього варто додати, що ст. 1 вказаного Закону визначає постачальником послуг хостингу особу, яка надає власникам веб-сайтів послуги і (або) ресурси для розміщення веб-сайтів або їх частин у мережі Інтернет та із забезпечення доступу до них через мережу Інтернет. Власник веб-сайту, який розміщує свій веб-сайт або його частину в мережі Інтернет на власних ресурсах і (або) самостійно забезпечує доступ до нього з використанням мережі Інтернет, одночасно є постачальником послуг хостингу.

Наведене свідчить, що посередницькі послуги в мережі Інтернет можуть здійснювати як постачальник послуг хостингу, так і власник веб-сайту. З метою з'ясування, хто є провайдером, звернемося до інших законодавчих актів.

Ст. 1 Закону України «Про телекомунікації» від 18.11.2003 р. № 1280-IV визначає провайдера

телекомунікацій як суб'єкта господарювання, який має право на здійснення діяльності у сфері телекомунікацій без права на технічне обслуговування та експлуатацію телекомунікаційних мереж і надання в користування каналів електрозв'язку [4]. Ст. 1 Закону України «Про телебачення і радіомовлення» від 21.12.1993 р. № 3759-XII визначає провайдера програмної послуги як суб'єкта господарювання, який на підставі ліцензії, виданої Національною радою України з питань телебачення та радіомовлення, на договірних засадах надає абонентам можливість перегляду пакетів програм, використовуючи для передавання цих програм ресурси багатоканальних телемереж [5].

Частина друга ст. 6 Закону України «Про електронну комерцію» від 03.09.2015 р. № 675-VIII визначає, що постачальниками послуг проміжного характеру в інформаційній сфері є оператори (провайдери) телекомунікацій, що забезпечують передачу та зберігання інформації з використанням інформаційно-телекомунікаційних систем [6].

Із наведених визначень випливає, що оператором, провайдером є особа – суб'єкт господарювання (фізична або юридична), яка надає визначені нормативним актом посередницькі послуги. Підтвердження цієї тези знаходимо в п. 3.3. Порядку ведення реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій, де зазначено, що реєстровий запис містить дані про повне найменування юридичної особи або прізвище, ім'я, по батькові фізичної особи – підприємця [7].

Вказані особи є суб'єктами надання посередницьких послуг у мережі Інтернет. В Угоді про партнерство і співробітництво між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони, від 14.09.2014 р. під суб'єктами посередницьких послуг розуміються: «Просто посередник» – надає послугу, яка полягає в передачі через комунікаційну мережу інформації, наданої одержувачем послуги, або забезпеченні доступу до комунікаційної мережі (ст. 245); «Кешування» – надає послугу, яка полягає в передачі через комунікаційну мережу інформації, наданої одержувачем послуги (ст. 246); «Хостинг» – надає послугу, яка полягає у зберіганні інформації, яка надається одержувачем послуги (ст. 247) [8].

Незважаючи на наявні класифікації Інтернет-провайдерів, слід погодитися з думкою Л. Біловус, що у центрі інформаційного простору стоїть суб'єкт, який створює, накопичує, передає,

зберігає інформацію, тобто всі, хто використовують можливості сучасних інформаційних технологій. Інформаційний простір позбувся усіх обмежень, властивих фізичному простору (державні кордони, океани, велика відстань). Проте він має й певні обмеження, пов'язані з державною чи військовою таємницею, правом на недоторканність приватного життя, так звані конвенціональні межі [9, с. 189].

Саме до провайдерів висуваються найбільші претензії щодо порушення авторського права в Інтернет мережі. На цей час у питанні відповідальності провайдерів слід керуватися не тільки міжнародними актами, але й іншими законодавчими актами. Зокрема, у ст. 75 Закону України «Про телекомунікації», встановлено, що особи, винні в порушенні законодавства про телекомунікації, притягуються до цивільної, адміністративної, кримінальної відповідальності згідно із законом. Водночас, згідно ч. 4 ст. 40 того ж Закону, оператори, провайдери телекомунікацій не несуть відповідальності за зміст інформації, що передається їх мережами [4]. Згідно з ч. 4 ст. 17 Закону України «Про електронну комерцію» постачальник послуг проміжного характеру несе відповідальність за зміст переданої та отриманої інформації та за шкоду, завдану внаслідок використання результатів таких послуг, за умови відсутності в його діях будь-якої з обставин, що звільняють його від відповідальності, встановлених ст. 9 Закону [6].

Із змісту положень вказаного Закону випливає, що провайдери несуть відповідальність за зміст переданої інформації. Вказане підтверджується Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав» № 5 від 04.06.2010 р., в пункті 30 якої зазначається, що у зв'язку з розміщенням у мережі Інтернет об'єктів авторського права порушуються майнові права суб'єкта авторського права, визначені ст. 15 Закону України «Про авторське право і суміжне право». Отже, це дає підстави для судового захисту авторського права (пункт «а» статті 50 Закону). Під час вирішення відповідних спорів суд повинен установити, чи перебуває веб-сайт та розміщена на ньому інформація в розпорядженні особи, якій пред'явлено позовні вимоги, а також чим підтверджується факт порушення нею авторського права. Дані про власника веб-сайту можуть бути витребувані відповідно до положень ЦПК в адміністратора системи реєстрації та обліку доменних назв та адреси українського сегмента мережі

Інтернет. Неправомірне зберігання копії комп'ютерної програми в пам'яті електронного засобу (комп'ютера тощо) є порушенням майнового авторського права [10].

Одним із порушників об'єктів інтелектуальної власності в мережі Інтернет також може бути реєстрант доменного імені. Вказане підтверджується ст. 1 Закону України «Про авторське право і суміжні права», відповідно до якого власником веб-сайту є особа, яка є володільцем облікового запису та встановлює порядок і умови використання веб-сайту. За відсутності доказів іншого власника веб-сайту вважається реєстрант відповідного доменного імені, за яким здійснюється доступ до веб-сайту, і (або) отримувач послуг хостингу [1].

На не повний перелік законодавчих та інших нормативно-правових актів, норми яких регулюють відносини у мережі Інтернет вказує О. Харитонова, яка зазначає, що під час кваліфікації діянь як порушень у мережі Інтернет постає проблема визначення не лише ознак порушення, його галузевої приналежності, але й встановлення належного суб'єкта такого правопорушення. Зазначене зумовлює необхідність розробки чіткого механізму захисту прав авторів у мережі Інтернет з встановленням суб'єктів правовідносин, що виникають, специфіки їх об'єкта [11, с. 226].

Погоджуючись із вищенаведеною думкою, слід звернути увагу на ст. 164-17 КУпАП, нормами якої передбачено, що суб'єктом вказаного правопорушення є власник веб-сайту та постачальник послуг хостингу [12]. Аналіз норм Закону України «Про авторське право і суміжні права» дає підстави зазначити, що крім власника веб-сайту та постачальника послуг хостингу суб'єктом порушення авторського права в мережі Інтернет також може бути і реєстрант відповідного доменного імені.

Загалом питання захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет спонукає до вжиття різноманітних заходів боротьби з піратством провідними країнами світу. Зокрема, Франція була першою країною, яка оголосила боротьбу з піратством у мережі Інтернет шляхом прийняття спеціально прийнятого у 2010 році Закону «Про три кроки». Завдяки цьому влада отримала право на повне прослуховування трафіку, а також на сповіщення по електронній пошті тих, хто активно викачує з мережі піратські програми та мультимедійний контент у файлообмінних мережах. Закон передбачив, що «пірати», які ігнорують попередження електронною поштою, втрачають доступ

до мережі терміном на рік. Крім того, в ряді випадків передбачений штраф до 300 тис євро або навіть тюремне ув'язнення. Закон зобов'язав місцевих інтернет-провайдерів перехоплювати і передавати владі дані про людей, які займаються розповсюдженням піратських матеріалів. Щодо цих осіб у подальшому порушуються кримінальні справи [13]. У США діє Закон про авторське право в цифрову епоху (Digital Millennium Copyright Act – DMCA). Вказаний Закон містить детально прописані положення щодо завдань і відповідальності сервіс-провайдерів. У ньому детально вписані процедури, які застосовуються у разі незаконного використання охоронюваних об'єктів [14, с. 80].

Незважаючи на можливість отримання відповідної інформації, не виключається існування такої життєвої обставини, за якої встановити дійсного власника веб-сайту не виявляється можливим. Зокрема, станом на сьогодні ідентифікація особи, яка отримує дисковий простір веб-сайту, належним чином не проводиться. Жодної законодавчої відповідальності за порушення порядку та процедури автентифікації осіб не передбачено. Особа має вільну можливість розповсюджувати відомості анонімно, використовуючи чужі дані та взагалі не надаючи жодного документу, за яким би особу надалі можливо б було ідентифікувати. Хост-провайдери, які надають дисковий простір, не здійснюють відслідковування, перевірку актуальності, достовірності, повноти, точності наданої користувачем інформації, що суттєво ускладнюють виявлення осіб-порушників у мережі Інтернет, а отже, негативно впливають на дійсну реалізацію судового способу захисту прав та інтересів власника об'єктів інтелектуальної власності. На жаль, законодавцем не передбачається відповідальність хост-провайдерів за неперевірку особистих даних особи, якій вони надають послуги, хоча

такий підхід суперечить правовій природі правочину. Укладання правочину може мати місце між фізичними особами, юридичними особами, фізичними – особами підприємцям, але аж ніяк з анонімним, вигаданим ім'ям, не потребуючи документів, що посвідчують особу. Однак, зважаючи на реалії сьогодення, хостпровайдери без жодних санкцій мають змогу надавати послуги цілком анонімним особам [15, с. 904].

Висновки з дослідження та перспективи подальших розвідок у цьому напрямі. Здійснений аналіз захисту прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет свідчить про відсутність єдиної, цілісної, ефективної і надійної системи правового захисту прав власників об'єктів права інтелектуальної власності. Законодавчо захист прав інтелектуальної власності в мережі Інтернет потребує більш дієвого державного механізму попередження та припинення правопорушень щодо визначення кола об'єктів авторського права і суміжних прав, ніж ті, що вказані в пункті «б» ст. 50 Закону України «Про авторське права і суміжні права». З урахуванням цього спірним є питання про те, що до переліку правопорушень авторського права і (або) суміжних прав в мережі Інтернет, до вказаної статті не включено й інші об'єкти авторського права і суміжних прав, щодо яких можуть вчинятися порушення. Зокрема, це стосується аудіовізуальних творів та електронної (цифрової) інформації, що може мати вагомий вплив на кваліфікацію вказаного виду правопорушень.

Суб'єктами юридичної відповідальності за порушення законодавства у сфері інтелектуальної власності в мережі Інтернет можуть бути власник веб-сайту (володілець облікового запису), постачальник послуг хостингу, провайдер програмної послуги, реєстрант доменного імені, крім фізичної особи – підприємця, ними може бути і юридична особа.

ЛІТЕРАТУРА:

1. Про авторське право і суміжне право: Закон України від 23.12.1993 р. № 3792-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 13. Ст. 64.
2. Штефан А.С. Камкординг, кардшейрінг, піратство: законодавчі новели щодо видів порушень авторського права і суміжних прав. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2017. № 3. С. 12–17.
3. Мацкевич О. Загальні підходи до визначення юридичної відповідальності провайдерів за порушення авторських і суміжних прав у мережі Інтернет. *Теорія і практика інтелектуальної власності*. 2012. № 1. С. 54–62.
4. Про телекомунікації: Закон України від 18.11.2003 р. № 1280-ІV. *Відомості Верховної Ради України*. 2004. № 12. Ст. 155.
5. Про телебачення і радіомовлення: Закон України від 21.12. 1993 р. № 3759-ХІІ. *Відомості Верховної Ради України*. 1994. № 10. Ст. 43.
6. Про електронну комерцію: Закон України від 03.09.2015 р. № 675-VIII. *Відомості Верховної Ради України*. 2015. № 45. Ст. 410.
7. Порядок ведення реєстру операторів, провайдерів телекомунікацій. Рішення Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері зв'язку та інформатизації від 01.11.2012 р. № 560. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z1958-12>.
8. Про ратифікацію Угоди про асоціацію між Україною, з однієї сторони, та Європейським Союзом, Європейським співтовариством з атомної енергії і їхніми державами-членами, з іншої сторони: Закон України від 16.09. 2014 р. № 1678-VII. *Відомості Верховної Ради України*. 2014. № 40. Ст. 2021.

9. Біловус Л.І. Український інформаційний простір: сьогодення та перспективи. *Український інформаційний простір: Науковий журнал Інституту журналістики і міжнародних відносин КНУКІМ*. Ч. 1. Київ : КНУКІМ, 2013. С. 188–191.
10. Про застосування судами норм законодавства у справах про захист авторського права і суміжних прав: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 04.06. 2010 р. № 5. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/v0005700-10>.
11. Харитоновна О.І. Порівняльно-правові дослідження піратства, контрафакції та плагіату за законодавством України та Польщі. *Часопис цивілістики*. 2014. № 16. С. 222–226.
12. Кодекс України про адміністративні правопорушення: Закон України від 07.12.1984 р. № 8073-Х. *Відомості Верховної Ради Української РСР*. 1984. № 51. Ст. 1122.
13. Ріппа П.С. Забезпечення авторських прав у мережі Інтернет. URL: <http://www.nbu.gov.ua>.
14. Стрижов А.Е. К вопросу обеспечения защиты субъектов авторских прав на рынке контента в практике российского и международного права. *Юридическая наука*. 2011. № 3. С. 78–81.
15. Лиска П.О. Захист прав інтелектуальної власності у всесвітній мережі. *Young Scientist*. 2017. № 11(51). С. 901–907.

Коротун Олена Миколаївна

ЗАГАЛЬНІ ПІДХОДИ ДО ВИЗНАЧЕННЯ КОЛА СУБ'ЄКТІВ ЮРИДИЧНОЇ ВІДПОВІДАЛЬНОСТІ ЗА ПОРУШЕННЯ ОБ'ЄКТІВ АВТОРСЬКОГО ПРАВА ТА СУМІЖНИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ

У статті досліджуються проблемні питання щодо визначення видів порушень та кола суб'єктів юридичної відповідальності за порушення об'єктів авторського права та суміжних прав у мережі Інтернет. Звертається увага, що одним із найбільш поширених видів порушень у мережі Інтернет є порушення авторських прав. На підставі аналізу вітчизняних та міжнародних нормативно-правових актів визначено коло суб'єктів надання інформації (посередницьких послуг) у мережі Інтернет та вчинення ними порушень, за які вони можуть нести юридичну відповідальність, пропонуються шляхи удосконалення законодавства у сфері охорони авторського права.

Ключові слова: захист, об'єкти, інтелектуальна власність, авторське право, порушення, Інтернет.

Коротун Елена Николаевна

ОБЩИЕ ПОДХОДЫ К ОПРЕДЕЛЕНИЮ КРУГА СУБЪЕКТОВ ЮРИДИЧЕСКОЙ ОТВЕТСТВЕННОСТИ ЗА НАРУШЕНИЕ ОБЪЕКТОВ АВТОРСКОГО ПРАВА И СМЕЖНЫХ ПРАВ В СЕТИ ИНТЕРНЕТ

В статье исследуются проблемные вопросы определения видов нарушений и круга субъектов юридической ответственности за нарушение объектов авторского права и смежных прав в сети Интернет. Обращается внимание, что одним из самых распространенных видов нарушений в сети Интернет является нарушение авторских прав. На основании анализа отечественных и международных нормативно-правовых актов определен круг субъектов предоставления информации (посреднических услуг) в сети Интернет и учение ими нарушений, за которые они могут нести юридическую ответственность, предлагаются пути совершенствования законодательства в сфере охраны авторского права.

Ключевые слова: защита, объекты, интеллектуальная собственность, авторское право, нарушения, Интернет.

Korotun Olena

COMMON APPROACHES TO DETERMINING THE SCOPE OF LEGAL LIABILITY FOR INFRINGEMENT OF COPYRIGHT AND RELATED RIGHTS ON THE INTERNET

The article analyzes the problematic issues of committing various offenses against a significant number of intellectual property objects committed on the Internet based on the analysis of scientific publications of domestic and foreign scientists, the current legislation and other legal acts in the field of protection of intellectual property rights objects. An analysis of the offenses committed on the Internet provides grounds for finding that such infringements are committed against a significant number of intellectual property objects. In particular, the means of individualization of participants in the economic circulation of goods and services (trademarks, business names, geographical indications) and other objects of intellectual creative activity, however, the greatest number of violations of the Internet is committed in respect of copyright and related rights.

Various definitions of the definition of Internet piracy, a range of subjects of offenses are analyzed. Attention is drawn to the fact that one of the most common types of infringement on the Internet is copyright infringement. Types of offenses are analyzed and an attempt is made to identify the subject of legal liability for infringement of copyright and related rights on the Internet. In particular, it is noted that the Law of Ukraine "On Copyright and Related Law" lacks a logical definition of the term "provider", and concludes that intermediary services on the Internet can be provided by both the hosting service provider and the owner of the website.

Emphasis is placed on the lack of a single, complete, effective and reliable system of legal protection of intellectual property on the Internet, leading to a large number of offenses and the formation of evidence for the effective protection of intellectual property and prosecution. The author concludes that the legislative protection of intellectual property rights on the Internet requires a more effective state mechanism for the prevention and cessation of offenses and the definition of the range of copyright and related rights than those defined in clause "b" of Art. 50 of the Law of Ukraine "On Copyright and Related Rights". In view of this, it is controversial that the

list of copyright and / or related rights violations on the Internet does not include other copyright and related rights that may be infringed.

An analysis of national and international legal acts determines the range of entities providing information (intermediary services) on the Internet. They can be the website owner (account owner), hosting provider, software vendor, domain name registrar. In addition to the sole proprietor, they may also be a legal entity that may accordingly be held liable for infringement of intellectual property law. The author's vision of ways to improve copyright laws is suggested.

Key words: protection, objects, intellectual property, copyright, infringement, Internet.